

Правові позиції Верховного Суду щодо застосування положень Кодексу України з процедур банкрутства

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за другий квартал 2021 року

Санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство (стаття 5 КУзПБ)

Реквізити рішення

Висновок

Постанова КГС ВС
від 18.05.2021 у справі

№ 922/2071/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98391246>

Подібна правова
позиція наведена в
постанові від
09.06.2021 у справі
№ 924/1083/20

Ухвалюючи рішення про відмову в затвердженні плану санації, поданого боржником, або про його затвердження, суд повинен в судовому засіданні дослідити заперечення кредитора, який голосував проти затвердження плану санації або в цілому проти введення цієї досудової процедури, а також проаналізувати доводи кредитора щодо встановлення обставин можливості задоволення його вимог у випадку виконання плану досудової санації у розмірі, що перевищує розмір вимог, які потенційно можуть бути задоволені у ліквідаційній процедурі, а також підстав для відмови у прийнятті заяви про відкриття санації до порушення справи про банкрутство та затвердження плану санації.

Законодавець, надавши суду частиною другою статті 5 КУзПБ повноваження перевірити та оцінити план санації, не уповноважив його здійснювати деталізовану економічну оцінку кожного із запланованих боржником у плані санації заходів відновлення платоспроможності боржника.

Порядок розгляду спорів, стороною в яких є боржник (стаття 7 КУЗПБ)

Реквізити рішення	Висновок
<p data-bbox="69 329 639 496">Постанова КГС ВС від 21.04.2021 у справі № 27/379/17(927/485/20)</p> <p data-bbox="69 568 658 672">https://reyestr.court.gov.ua/Review/96483466</p>	<p data-bbox="720 329 1875 654">За змістом статті 7 КУЗПБ у разі якщо боржник не є стороною в майновому спорі або відсутні позовні вимоги до боржника та його майна, то такий спір розглядається в окремому позовному провадженні, а не в межах справи про банкрутство боржника.</p> <p data-bbox="720 668 1875 1272">З урахуванням принципу процесуальної економії лише у разі перегляду в апеляційному порядку судового рішення суду по суті спору та за наявності встановлених апеляційним судом підстав для скасування цього рішення як такого, що ухвалене з порушенням норм матеріального права, і фактичних обставин відсутності майнового спору щодо сторони, яка перебуває у процедурі банкрутства, таке судове рішення може бути скасоване, в тому числі з мотивів розгляду спору в окремому позовному провадженні.</p>

Визначення ставок судового збору в процедурах банкрутства

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС від
14.04.2021 у справі
№ 905/1818/19

[https://reyestr.court.gov.ua/
Review/96483494](https://reyestr.court.gov.ua/Review/96483494)

Висновок

Визначені частиною другою статті 7 КУЗПБ спори розглядаються та вирішуються судом хоч у межах основної справи про банкрутство боржника, але у відокремленому позовному провадженні за правилами ГПК України.

За розгляд у позовному провадженні у межах справи про банкрутство, провадження у якій регулюється нормами КУЗПБ, майнового чи немайнового спору господарському суду необхідно обраховувати розмір судового збору із ставки, що підлягає сплаті за подання позовної заяви відповідно майнового чи немайнового характеру (підпункти 1, 2 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір»).

Водночас ставки судового збору за подання заяв в основній процедурі банкрутства передбачені підпунктами 8–10 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір».

Встановлення судом у підготовчому засіданні наявності спору про право

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС
від 19.05.2021 у
справі
№ 925/235/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97283865>

Висновок

Зважаючи на обмеження строку проведення підготовчого засідання та стандартів доказування, які суд може використати на цій стадії процесу, подані кредитором до заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство докази на підтвердження обґрунтованості вимог до боржника мають переконливо свідчити про відсутність спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора та про наявність порушеного (невиконаного) господарсько-правового зобов'язання.

Відсутність спору про право в розрізі процедури банкрутства полягає у відсутності неоднозначності стосовно вирішення питань щодо суті (предмета) зобов'язання, підстави виникнення зобов'язання, суми зобов'язання та структури заборгованості, строку виконання зобов'язання тощо.

Отже, встановлення відсутності спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора є необхідною передумовою для відкриття провадження у справі про банкрутство боржника. Протилежне матиме наслідком відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство відповідно до частини шостої статті 39 КУзПБ, згідно з якою підставою для відмови у відкритті провадження у справі є те, що вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню в порядку позовного провадження.

Заперечення боржника щодо вимог заявника про його неплатоспроможність

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС від
16.06.2021 у справі
№ 910/6210/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97783505>

Висновок

Наявність судового рішення, яке набрало законної сили на момент звернення ініціюючого кредитора до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, за відсутності доказів її погашення боржником, є підтвердженням вирішення спору про права судом у позовному порядку.

Положення КУзПБ не встановлюють обов'язку для ініціюючого кредитора доводити те, що боржник у справі про банкрутство не має можливості виконати майнові зобов'язання, строк яких настав. Доведення обставин можливості виконати майнові зобов'язання, строк яких настав, покладено саме на боржника, про що свідчить те, що боржник може надати підтвердження спроможності виконати свої зобов'язання та погасити заборгованість (частина третя статті 39 КУзПБ). Відсутність відзиву боржника на заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство, а також відсутність підтвердження боржником спроможності виконати свої зобов'язання та погасити заборгованість не перешкоджають провадженню у справі. Покладення на ініціюючого кредитора обов'язку доведення обставин можливості виконання боржником майнових зобов'язань, строк яких настав, суперечить засадам змагальності сторін.

Застосування статті 42 КУЗПБ до правочинів, вчинених боржником до введення в дію цього Кодексу

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС від
02.06.2021 у справі
№ 904/7905/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97806436>

Висновок

До події, факту застосовується закон (інший нормативно-правовий акт), під час дії якого вони настали або відбулися.

Відповідність чи невідповідність правочину вимогам законодавства має оцінюватися судом згідно із законодавством, яке діяло на момент вчинення правочину.

Стаття 42 КУЗПБ з урахуванням приписів пункту 4 Прикінцевих та перехідних положень цього Кодексу, який стосується процесуальних норм КУЗПБ, застосовується до всіх заяв арбітражних керуючих та кредиторів, поданих після вступу в дію КУЗПБ, а темпоральним критерієм її застосування є дата відкриття провадження у справі про банкрутство. Передбачений цією статтею трирічний строк у будь-якому разі відраховується від дати відкриття провадження у справі про банкрутство. Такий строк з огляду на введення в дію КУЗПБ з 21.10.2019 може повноцінно діяти лише у разі відкриття відповідного провадження після 21.10.2022.

Приписи статті 42 КУЗПБ у частині підстав визнання недійсними правочинів боржника не підлягають застосуванню до правочинів, що були вчинені боржником до дати введення в дію КУЗПБ, тобто до 21.10.2019. До правовідносин, що склалися до 21.10.2019, підлягають застосуванню приписи статті 20 Закону про банкрутство.

Застосування змін у законодавстві про банкрутство у випадку, коли на час звернення до суду відповідне право вже було втрачене кредитором за законом

Реквізити рішення	Висновок
<p>Постанова КГС ВС від 06.04.2021 у справі № 10/47-08 https://reyestr.court.gov.ua/Review/96309386</p>	<p>Звернення особи із заявою про визнання вимог конкурсного кредитора до боржника, які погашені за статтею 14 Закону про банкрутство в редакції до 19.01.2013, що був чинний на той час, коли заявник мав вчинити процесуальні дії із заявлення до боржника вимог конкурсного кредитора, не є обґрунтованим, оскільки матиме наслідком визнання і включення до реєстру вже погашених вимог кредитора, а отже, призведе до порушення прав боржника та інших кредиторів.</p> <p>Погашення вимог особи відповідно до Закону про банкрутство як конкурсного кредитора виключає право на судовий захист у справі про банкрутство, в тому числі шляхом звернення з кредиторськими вимогами під час дії нового законодавства про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом – КУзПБ.</p>

Волевиявлення кредитора стосовно відмови (повної або часткової) від забезпечення

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС від
19.05.2021 у справі
№ 925/367/20
[https://reyestr.court.gov.
ua/Review/97218310](https://reyestr.court.gov.ua/Review/97218310)

Висновок

Абзацом третім частини другої статті 45 КУзПБ визначено, що забезпечені кредитори можуть повністю або частково відмовитися від забезпечення. Якщо вартості застави недостатньо для покриття всієї вимоги, кредитор повинен розглядатися як забезпечений лише в частині вартості предмета застави. Залишок вимог вважається незабезпеченим.

Така процедура включення вимог забезпеченого кредитора надає заставному кредитору альтернативу вибору щодо внесення його вимог до вимог у відповідній черговості в порядку частини першої статті 64 КУзПБ чи до позачергових з огляду на надані ним докази на момент формування реєстру вимог кредиторів щодо предмета застави, його вартості та з урахуванням волевиявлення цього кредитора щодо відмови (повної або часткової) від забезпечення.

Реквізити рішення

Висновок

Постанова КГС ВС від
19.05.2021 у справі
№ 925/367/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97218310>

КУзПБ імперативно визначає право кредитора відмовитися від забезпечення власних вимог. Така відмова має бути належним чином заявлена кредитором.

У разі нездійснення такої відмови та незаявлення відповідних вимог кредитором відомості про забезпечення підлягають включенню до реєстру, як це передбачено частиною восьмою статті 45 КУзПБ.

Прийняття господарським судом рішення про введення наступної судової процедури щодо боржника із застосуванням судового розсуду

Реквізити рішення	Висновок
<p>Постанова КГС ВС від 22.04.2021 у справі № 918/420/16 https://reyestr.court.gov.ua/Review/96501350</p>	<p>Положеннями КУзПБ (стаття 49) при закінченні процедури розпорядження майном боржника на збори кредиторів покладено обов'язок визначитися з переходом до наступної судової процедури.</p> <p>При цьому законодавцем надано право суду (частина четверта статті 49 КУзПБ) навіть за відсутності відповідного рішення зборів кредиторів боржника, але за наявності певних обставин (після закінчення термінів, визначених КУзПБ щодо тривалості процедури розпорядження майном, за наявності ознак банкрутства та за відсутності пропозицій щодо санації боржника) прийняти постанову про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури за власною ініціативою.</p>

Вирішення питання про визнання боржника банкрутом

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС від
14.04.2021 у справі
№904/1693/19
[https://reyestr.court.gov.ua/
Review/96483387](https://reyestr.court.gov.ua/Review/96483387)

Висновок

Визнаючи боржника банкрутом, суд має встановити його неоплатність, тобто недостатність майна для задоволення вимог кредиторів, у зв'язку з чим з'ясувати його актив і пасив та зіставити відомості щодо обох величин. Рішення суду не може ґрунтуватись лише на клопотанні комітету кредиторів.

Розмір пасиву боржника підлягає визначенню відповідно до затвердженого судом в порядку статті 47 КУЗПБ реєстру вимог кредиторів.

Якщо встановлення пасиву боржника відбувається у попередньому засіданні суду, то остаточна правова оцінка активу і пасиву боржника та можливість відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом надається у підсумковому засіданні суду з огляду на перебування провадження у справі у процедурі розпорядження майном боржника.

Нарахування боржнику неустойки відповідно до статті 785 ЦК України після визнання його банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС від 08.06.2021 у справі № 916/1428/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97770897>

Висновок

Неустойка, стягнення якої передбачено частиною другою статті 785 ЦК України, є самостійною формою майнової відповідальності у сфері орендних правовідносин, яка застосовується у разі (після) припинення договору, якщо наймач не виконує обов'язку щодо негайного повернення речі, і належним способом захисту прав та інтересів орендодавця після припинення договору, коли користування майном стає неправомірним.

Водночас відповідно до статті 59 КУзПБ з дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури у боржника не виникають нові грошові зобов'язання і припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості банкрута, що є підставою для відхилення заявлених кредиторських вимог в частині нарахованої суми неустойки.

Розмір субсидіарної відповідальності ; ефективність обраного ліквідатором способу захисту інтересів боржника та кредиторів

Реквізити рішення	Висновок
<p data-bbox="73 392 600 649">Постанова КГС ВС від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16 https://reyestr.court.gov.ua/Review/97451198</p>	<p data-bbox="639 392 1854 828">Розмір вимог ліквідатора до третіх осіб, які згідно із законодавством несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства, за приписами абзацу першого частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство (до 21.10.2019), абзацу першого частини другої статті 61 КУЗПБ визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою.</p> <p data-bbox="639 842 1854 1056">Вартість майна, яке було виведено з активів боржника, не впливає на розмір субсидіарної відповідальності, а його визначенню передують формування ліквідаційної маси.</p>

Реквізити рішення

Висновок

Постанова КГС ВС від
22.04.2021 у справі
№ 915/1624/16
[https://reyestr.court.gov.ua/
Review/97451198](https://reyestr.court.gov.ua/Review/97451198)

Не може бути підставою для відмови у задоволенні заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності неналежність обраного ним способу захисту інтересів боржника та кредиторів з огляду на відсутність спростування (оскарження) відповідних дій (спростування презумпції правомірності правочину, оскарження ухвалених юридичною особою рішень тощо), оскільки визначальним у застосуванні цієї відповідальності з урахуванням правової конструкції частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство, частини другої статті 61 КУзПБ є використання особою належних їй суб'єктивних прав на шкоду інтересам боржника та кредиторів, що призвело до неплатоспроможності боржника, а не спростування правомірності прийнятих нею рішень, вчинених дій та правочинів тощо.

Притягнення керівника боржника до солідарної відповідальності за незадоволення вимог кредиторів

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС від
15.06.2021 у справі
№ 910/2971/20
[https://reyestr.court.gov.ua/
Review/97903200](https://reyestr.court.gov.ua/Review/97903200)

Висновок

Аби визначити, чи порушив боржник вимоги частини шостої статті 34 КУзПБ, необхідно зіставити моменти виникнення у боржника зобов'язань перед кредиторами, з'ясувати, чи відбулося в той самий звітний період перевищення сумарного розміру зобов'язань боржника перед його кредиторами над розміром всіх активів боржника, задля встановлення наявності та тривалості існування у боржника ознак загрози неплатоспроможності, обчислити початок перебігу місячного строку, передбаченого абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ, і, відповідно, встановити, чи сталося порушення цього строку як підстави для солідарної відповідальності керівника боржника у разі невиконання ним обов'язку звернутися із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство за правилами частини шостої статті 34 КУзПБ.

Поширення на фізичну особу, яка є майновим поручителем, статусу боржника у справі про неплатоспроможність в розумінні КУЗПБ

Реквізити рішення	Висновок
<p data-bbox="73 339 602 596">Постанова КГС ВС від 17.06.2021 у справі № 926/2987-б/20 https://reyestr.court.gov.ua/Review/97854700</p>	<p data-bbox="672 339 1908 892">Наявність підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у кожному конкретному випадку повинна визначатися місцевим судом з урахуванням поданої боржником заяви та доданих до неї доказів на підтвердження настання обставин, що підтверджують неплатоспроможність фізичної особи (на момент звернення до суду з відповідною заявою) або загрозу її неплатоспроможності (у визначений зобов'язанням строк або в майбутньому).</p> <p data-bbox="672 899 1908 1335">Перелік підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство фізичної особи, визначений ч. 2 ст.115 КУЗПБ, не є вичерпним, оскільки пунктом четвертим частини другої цієї статті передбачено можливість «існування інших обставин, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності)».</p>

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС від
17.06.2021 у справі
№ 926/2987-б/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97854700>

Висновок

З огляду на те, що провадження у справах про неплатоспроможність фізичних осіб здійснюється у порядку, визначеному КУзПБ для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, передбачених книгою четвертою названого Кодексу, а також на встановлені обставини у цій конкретній справі, на фізичну особу, що є майновим поручителем, поширюється статус боржника у справі про неплатоспроможність в розумінні КУзПБ.

Самостійне погашення боржником у ліквідаційній процедурі заборгованості перед окремим кредитором

Реквізити рішення	Висновок
<p>Постанова КГС ВС від 01.04.2021 у справі №904/1907/15 https://reyestr.court.gov.ua/Review/96172716</p>	<p>За умовами частини третьої статті 121 КУЗПБ протягом дії мораторію задоволення вимог кредиторів передбачено лише у процедурі реструктуризації боргів боржника відповідно до затвердженого плану та у процедурі погашення боргів боржника відповідно до цього Кодексу, частиною четвертою статті 133 якою визначено, що вимоги кредиторів, включені до реєстру вимог кредиторів, задовольняються в порядку черговості, а вимоги кожної наступної черги задовольняються після повного задоволення вимог попередньої черги, крім випадків, установлених цим Кодексом.</p> <p>Тож хибним є висновок судів з посиланням на приписи статті 30 ЦК України щодо відсутності у боржника обмежень на погашення вимог окремого кредитора з коштів, які не включено до ліквідаційної маси боржника.</p>

Особливості визначення складу суду у справі про банкрутство

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС від
25.05.2021 у справі
№ Б8/065-12
[https://reyestr.court.gov.ua/
Review/97418245](https://reyestr.court.gov.ua/Review/97418245)

Висновок

Скасування, зокрема, ухвали за результатами розгляду кредиторських вимог, судового рішення про визнання недійсними правочинів тощо, а також скасування рішення апеляційного суду, ухваленого за результатом перегляду в апеляційному порядку відповідного рішення місцевого суду, виключають відповідно до статті 36 ГПК України повторний розгляд тим самим суддею (складом суду) цих кредиторських вимог чи питання про визнання недійсними правочинів у справі про банкрутство, і тому справа про банкрутство саме в цій частині підлягає розгляду у відповідній судовій інстанції іншим складом суду, а в іншій (нескасованій) частині справа про банкрутство передається на розгляд судді (колегії суддів), який попередньо її розглядав.

Реквізити рішення

Висновок

Постанова КГС ВС від
25.05.2021 у справі
№ Б8/065-12
[https://reyestr.court.gov.ua/
Review/97418245](https://reyestr.court.gov.ua/Review/97418245)

У разі скасування судом касаційної інстанції постанови суду апеляційної інстанції, прийнятої складом суду за результатами перегляду ухвал місцевого господарського суду у справі про банкрутство, виключає участь цього складу суду апеляційної інстанції у новому розгляді справи про банкрутство лише у скасованій частині, однак не у розгляді всієї справи про банкрутство, за відсутності інших підстав для відводу (самовідводу) судді, передбачених статтями 35, 36 ГПК України.

Порядок набуття кредитором статусу учасника провадження у справі про банкрутство та кола осіб, які мають право оскаржувати судові рішення у справі про банкрутство

Реквізити рішення

Висновок

Постанова КГС ВС
від 01.04.2021 у
справі №910/17428/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96172713>

Законодавством про банкрутство передбачено певну процедуру набуття кредиторами статусу учасника провадження у справі про банкрутство. Лише після вчинення всіх передбачених КУЗПБ (стаття 45) дій, прийняття судом відповідної ухвали про повне або часткове (частина шоста статті 45 КУЗПБ) визнання його вимог кредитор набуває статусу учасника провадження у справі про банкрутство та повну процесуальну дієздатність (здатність особисто здійснювати процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді, стаття 44 ГПК України).

У справі про банкрутство коло осіб, які мають право оскаржити судові рішення в апеляційному порядку, звужено до учасників такої справи, якими згідно зі статтею 1 КУЗПБ є кредитори у справі. Також право на апеляційне оскарження судових рішень місцевого господарського суду мають учасники справи про банкрутство та інші, окрім кредиторів, особи, які не є учасниками справи, але у випадку якщо судові рішення, що оскаржується, безпосередньо вирішує питання про їх права та обов'язки.

Заміна кредитора правонаступником

Реквізити рішення

Постанова КГС ВС від
05.04.2021 у справі
№4/5007/33-Б/11
[https://reyestr.court.gov.ua/
Review/96275987](https://reyestr.court.gov.ua/Review/96275987)

Висновок

До спорів, які згідно зі статтею 7 КУзПБ розглядаються за правилами позовного провадження в межах справи про банкрутство, мають застосовуватися загальні положення про правонаступництво, передбачені ГПК України, зокрема його статтею 52. Для заміни кредитора у справі про банкрутство, вимоги якого включено до реєстру кредиторських вимог, правонаступником мають застосовуватися спеціальні норми законодавства про банкрутство (стаття 43 КУзПБ). Отже, залежно від цього мають застосовуватися частина третя статті 9 КУзПБ, а для спорів, які вирішуються в межах справи про банкрутство відповідно до статті 7 КУзПБ, – статті 255, 287 ГПК України.

При цьому з урахуванням приписів частини шостої статті 12 ГПК України положення Закону про банкрутство (КУзПБ) застосовуються переважно як спеціальні норми права. У разі відсутності в спеціальному законі з питань банкрутства (КУзПБ) іншого врегулювання інституту правонаступництва норми чинного ГПК України мають застосовуватися як загальні норми процесуального права.

Оскарження в касаційному порядку судового рішення, яким вирішено питання про зміну черговості задоволення вимог кредитора

Реквізити рішення	Висновок
<p>Постанова КГС ВС від 25.05.2021 у справі № Б8/065-12 https://reyestr.court.gov.ua/Review/97418245. Аналогічний правовий висновок наведений у постанові від 17.06.2021 у справі № 916/1950/16</p>	<p>Вирішення судом питання черговості вимог кредитора здійснюється поряд з іншими питаннями, що вирішуються при розгляді кредиторських вимог у справі про банкрутство (розмір, склад тощо). А тому порушене кредитором питання щодо зміни черговості визнаних вимог цього кредитора є складовою розгляду цих вимог, у зв'язку із чим судові рішення, ухвалені за результатами розгляду заяви/вимог кредитора або іншої особи про зміну черговості вимог кредитора (кредиторів) належать до тих, що підлягають оскарженню в касаційному порядку в розумінні частини третьої статті 9 КУзПБ.</p>